

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ
ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРИВАТНИХ
ПРАВОВІДНОСИН**

**Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного
семінару
24 листопада 2021 року**

**Дніпро
2021**

УДК 340.111.5

А – 43

Рекомендовано до друку Вченою Радою ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» від 25 листопада 2021 р., (протокол № 3)

А-43 Актуальні питання матеріальних та процесуальних приватних правовідносин : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Дніпро, 24 листопада 2021 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2021. 70 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Актуальні питання матеріальних та процесуальних приватних правовідносин» (24.11.2021), у роботі якого взяли участь науково-практичні працівники, практичні працівники, а також здобувачі вищої освіти.

Також вміщено вибрані есе учасників Національного конкурсу есе на тему «Приватність в епоху цифрових технологій» (листопад 2021 року; ELSA Dnipro, ELSA Ukraine, Дніпровський гуманітарний університет).

Матеріали друкуються в авторській редакції, що не виключає окремого технічного редагування.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук., доц. **Олег КИРИЧЕНКО**, канд. юрид. наук, доц.
Тетяна ЛЕЖНЄВА, канд. юрид. наук **Станіслав ЧЕРНОП'ЯТОВ**.

© ВНПЗ ДГУ, 2021

© Автори, 2021

ЗМІСТ

Тези доповідей учасників науково-практичного семінару

Бойко Тетяна Анатоліївна Цивільно-правові відносини: поняття та ознаки.....	5
Гузенко Ангеліна Віталіївна Аналіз судової практики у справах про скасування усиновлення.....	8
Давидюк Вадим Миколайович Оподаткування доходів громадян України, здобутих за кордоном: проблемні питання та шляхи їх вирішення.....	11
Лежнєва Тетяна Миколаївна Щодо колізій у правовому регулюванні регресної матеріальної відповідальності державних службовців.....	13
Мосейко Анжела Геннадіївна Зарубіжний досвід правового регулювання утворення корпорацій: проблемні аспекти.....	16
Нугаєва Валерія Вікторівна Особливості правового регулювання об'єктів альтернативної енергетики.....	18
Панасенко Інна Анатоліївна Поняття і зміст цивільної правоздатності фізичних осіб	20
Сахарова Катерина Олександрівна Судова практика захисту від булінгу як форма захисту суб'єктивних прав і законних інтересів громадян.....	23
Татарінов Віктор Іванович Щодо поняття юридичної помилки в цивільному праві.....	27
Трескін Дмитро Олександрович Окремі аспекти захисту права власності в практиці суду ЄС.....	31
Чабаненко Микола Миколайович Щодо оборотоздатності права оренди земельної ділянки.....	33

Черноп'ятов Станіслав Володимирович Щодо принципу тлумачення договору contra proferentem.....	36
---	-----------

**Вибрані есе учасників Національного конкурсу есе на тему
«Приватність в епоху цифрових технологій» (листопад 2021 року;
ELSA Dnipro, ELSA Ukraine, Дніпровський гуманітарний університет)**

Бузіян Анастасія Геннадіївна.....	40
Гамецький Андрій Миколайович.....	42
Грицина Марія Сергіївна.....	44
Желай Вероніка Миколаївна.....	45
Зварко Інна Валентинівна.....	47
Кармазіна Вікторія Сергіївна.....	48
Корнійчук Максим Віталійович.....	50
Кравченко Анастасія Петрівна.....	53
Красильникова Аліна Олексіївна.....	54
Новікова Дар'я Віталіївна.....	56
Нужнов Владислав Ігорович.....	58
Павлова Юлія Володимирівна.....	60
Сергієнко Катерина Василівна.....	63
Топчій Андрій Олегович.....	65
Федоренко Дарья Віталіївна.....	67

4. Вилегжаніна В.В. Цивільно-правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 200 с.
5. Панасюк О.С. Захист прав орендарів та орендодавців землі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Івано-Вінниця, 2020. 201 с.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
7. Про оренду землі : Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14/ed20201016>
8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
9. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
10. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
11. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>

Черноп'ятов С.В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

ЩОДО ПРИНЦИПУ ТЛУМАЧЕННЯ ДОГОВОРУ CONTRA PROFERENTEM

Принцип *contra proferentum* стосується тлумачення договору і в цілому передбачає, що умови договору, які походять від однієї зі сторін, у випадку їх неясності тлумачаться проти такої сторони і на користь іншої сторони. Повна латинська формула цього принципу – *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – буквально означає «написане більш суворо тлумачиться проти мовця».

Цей принцип походить із римського права, де принаймні обмежено застосовувався при тлумаченні окремих видів договорів.

Надалі цей принцип був сприйнятий європейською (і не тільки) традицією приватного права, набувши в тому числі формального закріплення у джерелах приватного права [стислий огляд див.: 1].

Українське приватне право не знає формального закріплення у позитивному праві принципу *contra proferentum*. Стаття 213 ЦК України передбачає наступну ієрархічну послідовність методів тлумачення: (1) граматичний (абз. 1 ч. 3); (2) системний (абз. 2 ч. 3); (3) телеологічний та

контекстуальний (ч. 4). Перехід від одного методу до іншого належить здійснювати, якщо застосування попереднього методу виявилось невдалим.

Артикульоване застосування судами в Україні принципу *contra proferentem* почалося з 2018 року. Тоді у Постанові від 18.04.2018 року у справі № 753/11000/14-ц [2] Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду (до складу якої входили такі відомі науковці як В.І. Крат (суддя-доповідач) та Д.Д. Луспеник) висловив наступний висновок про застосування норми права:

«У разі, якщо з'ясувати справжній зміст відповідної умови договору неможливо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, передбачених у частинах третій та четвертій статті 213 ЦК України, слід застосовувати тлумачення *contra proferentem*.

[...]

Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. При цьому це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самостійно розробила відповідну умову, але й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою.

Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які «не були індивідуально узгоджені» (*no individually negotiated*), але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір «під переважним впливом однієї зі сторін» (*under the dominant influence of the party*)».

Серед іншого застосування не передбаченого позитивним правом принципу *contra proferentem* обґрунтоване Верховним Судом посиланням на позицію ЄСПЛ про те, що національні суди мають вибирати способи тлумачення, які зазвичай можуть включати акти законодавства, відповідну практику, наукові дослідження тощо [3, § 45].

В подальшому, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, на принцип *contra proferentem* у рішеннях по суті цивільних та господарських справ так чи інакше посилалися: Верховний Суд (77 рішень), апеляційні суди (136 рішень), суди першої інстанції (290 рішень). Це свідчить про поширення цього принципу у судовій практиці.

Аналіз розглядуваного висновку Верховного Суду дає змогу виділити такі особливості застосування принципу *contra proferentem*.

1. *Contra proferentem* застосовується, якщо застосування частини 3, 4 ст. 213 ЦК України є неефективним. Тобто, *contra proferentem* займає нижчу ієрархічну позицію щодо позитивно закріплених методів тлумачення.

У зв'язку із цим зароджується небезпека колізії методу *contra proferentem* із іншими методами тлумачення, які не мають позитивно-правового закріплення, але вироблені (чи можуть бути вироблені в майбутньому) судовою практикою. Це, в свою чергу, додатково актуалізує заклики [див. 1; 4, с. 53] надати позитивно-правового закріплення принципу *contra proferentem*.

2. Застосування не обмежується договорами приєднання чи публічними договорами. Характерно, що спірні правовідносини як матеріально-правовий субстрат формування висновку Верховного Суду стосувалися договору купівлі-продажу квартири, який не був ані публічним, ані договором приєднання. Важливим для застосовності *contra proferentem* є саме те, що одна зі сторін мала визначальний вплив на включення інтерпретованої умови до договору.

У зв'язку із цим вбачається, що додаткової значущості набувають відносини сторін щодо укладення договору (переговори, проекти, акти розбіжностей, комерційні пропозиції, оферти тощо) та актуалізуються питання їх фіксації для майбутнього доказування. Певний сенс можуть мати включення до договорів застережень про те, кого сторони вважають відповідальним за окремі умови договору.

Цікавим є подальший розвиток *contra proferentem* щодо публічних договорів (договорів приєднання) у практиці Верховного Суду. Так, у Постанові від 23.01.2019 року у справі № 355/385/17 [5], по суті дійшов висновку про те, що в межах доктрини *contra proferentem* сторона договору приєднання (у цій справі – страховик) відповідальна також за доведення умов договору та/або змін цих умов до відома контрагентів і несе відповідний тягар доказування.

3. При цьому інтерпретована умова не обов'язково має бути створена самою стороною, тобто сторона може не бути «автором» формулювання цієї умови. Сторона, яка несе ризик *contra proferentem* може, наприклад, наполягати на використанні повністю або частково типових чи примірних договорів, які не є обов'язковими, використовувати шаблони договорів зі сторонніх джерел тощо.

Із цього виникає цікаве питання: чи розповсюджується принцип *contra proferentem* на випадки, умова договору, факультативно передбачена позитивним правом, включається до договору за ініціативи однієї зі сторін, а при тлумаченні з'ясується, що така умова є неясною.

Також в цілому тематика принципу *contra proferentem* співзвучна із проблемою відповідальності держави за якість правового регулювання. Якщо екстраполювати принцип *contra proferentem* на переважно публічні відносини, в яких однією зі сторін є держава, а іншою – приватна особа, а також звернутися до концепції держави і права як продукту «суспільного договору» та принципу верховенства права в тій його частині, яка стосується належного урядування, то паралелі є очевидними: неясності у правовому регулюванні повинні тлумачитися на користь приватної особи, оскільки правове регулювання походить від держави, і остання несе відповідні ризики і відповідальність.

Частково аналог *contra proferentem* в українському публічному праві простежується у презумпції правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-

правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу (підп. 4.1.4. п. 4.1. ст. 4 Податкового кодексу України [6]).

Вбачається за доцільне запровадити принцип *contra proferentem* у публічному праві шляхом вказівки на нього у КАС України [7]. Так, ст. 7 «Джерела права, які застосовуються судом» можна було б доповнити вказівкою на те, що суд тлумачить норми права не на користь суб'єктів владних повноважень у випадку, коли норма закону чи іншого правового акта припускає неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків.

Таким чином, принцип *contra proferentem* має значний практичний та доктринальний інтерес; додатково актуалізує цілу низку проблем теоретико-прикладного характеру та має отримувати як подальший розвиток у сфері позитивного права й судової практики, так і належну наукову рефлексію.

Список використаної літератури:

1. Сисуєв С. Щодо принципу *Contra Proferentem* у новому Цивільному кодексі України. *Юридична Газета online*. 01 лютого 2021. URL: https://bit.ly/CP_Sys
2. Постанова Верховного Суду від 18.04.2018 року у справі № 753/11000/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73500675>
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Воловік проти України» (Заява № 15123/03) від 06.12.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_336
4. Процьків Н., Никифорок В. Використання принципу *contra proferentem* у правозастосовній практиці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 50–53.
5. Постанова Верховного Суду від 23.01.2019 року у справі № 355/385/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79472438>
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>